

**VYTAUTAS KALADĖ:
„NE DĖL ŽEMŲ PASKATŲ BUVAU
AKTYVUS DALYVIS KAUNO
ĮVYKIUOSE“**

Jo vardu nepavadintos gatvės, jis užmiršamas per oficialius minėjimus, apie jį nerašoma enciklopedijose. Lietuvos ypatingojo archyvo saugomos 1972 m. Kauno įvykiuose dalyvavusiems asmenims iškeltos baudžiamosios bylos dokumentai byloja, kad būtent dėl Vytauto Kaladės, sovietinio saugumo tardytojų pagrįstai vadinto pagrindiniu „masinio viešosios tvarkos pažeidimo“ kaltininku, drąsių ir ryžtingų veiksmų Romo Kalantos laidotuvių dieną prasidėjo svarbiu Lietuvos gyventojų pasipriešinimo sovietų okupacijai istorijos puslapiu laikomos masinės protesto manifestacijos.

ILGAPLAUKIS TEISYBĖS IEŠKOTOJAS

V. Kaladė gimė 1947 m. liepos 19 d. daugiavaikėje šeimoje. Tėvas mirė, kai jam buvo vieneri, motina liko viena su penkiais vaikais. Kūdikystėje dėl tymų ir skarlatinos komplikacijų V. Kaladė apako viena akimi, mokydamasis pradinėse klasėse susirgo tuberkulioze ir dėl silpnos sveikatos bei sunkios šeimos materialinės padėties baigė tik šešias vidurinės mokyklos klases. Būdamas šešiolikos pradėjo dirbti paštininku Kauno 8-ajame ryšių skyriuje, tačiau dėl nuolatinių stuburo skausmų negalėjo nešioti sunkių

Namas Panerių gatvėje Kaune, kurio 7-uoju numeriu pažymėtame dviejų kambarių bute Vytautas Kaladė gyveno su motina ir seserimi. Apie 2015 m.

pašto siuntų, todėl perėjo dirbti pagalbiniu darbininku į „Stumbro“ likerio ir degtinės gamyklą. Nuo 1965 m. dirbo Kauno valstybinio dramos teatro scenos darbininku, vėliau – scenos mašinistu (kai kuriuose dokumentuose profesija vadinama „scenos mechanikas“ arba „scenos motoristas“). Nepaisydamas prasto regėjimo daug skaitė, bandė rašyti apsakymus vaikams, mėgo muziką, žavėjosi teatro gyvenimu, svajoto tapti aktoriumi.

Kauno valstybinio dramos teatro 1972 m. liepos 12 d. išduotoje charakteristikoje apie V. Kaladę buvo rašoma: „Yra neramus, iššaukiančio charakterio. Dažnai konfliktuoja su tiesioginiais savo vadovais ir teatro administracija. Visą laiką ieško „teisybės“. Teatras pakenčia tokį elgesį, kadangi drg. Kaladė yra silpnos sveikatos ir pakrikusių nervų. Dalyvauja visuose teatro susirinkimuose ir minėjimuose. Ir, kaip taisyklė, visada išstoja su nepagrįstais reikalavimais. Drg. Kaladės išstojimai visada sukelia juoką teatro darbuotojų tarpe. Keletą kartų buvo įspėtas dėl savo iššaukiančios aprangos ir ilgų plaukų, bet į tai jis pareiškėdavo „vaikštau kaip noriu“.“*

Kaip ir nemaža dalis to meto jaunuolių, V. Kaladė nešiojo ilgus plaukus, mėgo rengtis spalvingais drabužiais, puoštis įvairiais papuošalais. Dėl šių pomėgių ir pernelyg laisvo, tais laikais netoleruotino elgesio turėjo konfliktų su milicija: 1971 m. vasarą buvo su-

* LYA, f. K-1, ap. 58, b. 47644/3, t. 1, l. 111.

laikytas už tai, kad Laisvės alėja vaikščiojo basas ir nešiojosi grojantį radijo imtuvą. Milicijos darbuotojai jokių kaltinimų nepateikė, tik grasino nubausti už valkatavimą ir „santarinės higienos nesilaikymą“, pikta priekaištavo dėl ilgų plaukų.

Pareiškime Kauno vidaus reikalų valdybai V. Kaladė rašė: „Aš dabar jau nebesusigaudau, ar galima turėti ilgesnius plaukus, ar egzistuoja milicijos nustatytas plaukų ilgio standartas? Tai jeigu visi – tai visi vienodai, o tai žmogus gali pagalvoti, kad ilgi plaukai tapo privilegija. Kaip kitaip paaiškinti tai, kad „Vilniaus aidų“ ansamblyje muzikantai turi ne ką trumpesnius plaukus, bet jų netampo po milicijas.“

1971 m. rugsėjo mėnesį V. Kaladė, pasipiktinęs jaunimo madas ir „parazitinių“ gyvenimo būdą pašėpiančiu straipsniu, parašė ilgą laišką žurnalo „Nemunas“ redakcijai, kuriame, prieštaraudamas rašinio autoriui, apžvelgė tuometes socialines piktžaidzes:

„Matydama jaunuolių ilgais plaukais, visuomenė veik neurasteniškai reaguoja į tai. (...) Jai (visuomenei) tiesiog fiziškai nepakeičiamas bet koks pasipriešinimas, kuris ardo įprastą tylą ir verčia galvoti, ar viską padarė dėl to jaunimo. Na ar ne klaidingas kelias, ignoruojant popmuziką ir įdomesnę aprangą? (...) Ta „visuomenė“, kuri iš kailio neriasi smerkdama hipius ir nesirenka žodžių apibūdindama juos, visai priešingai reaguoja (t. y. nereaguoja), kai prie mašinos, prie kurios stovi didelė eilė (paprastai iš tokių par-

davinėjama mėsa) rankų pagalba (rankose kaladės) ant savo darbo vežimėlio (niekas net nepagalvoja, kodėl nepatogiam invalido vežimėlyje) su šratiniais ratukais privažiavo bekojis. Invalidas taip pat norėjo nusipirkti mėsos. Supratęs jo nebylų žvilgsnį, paėmiau triublę ir be eilės paprašiau mėsos. Kas tada dėjosi, sunku apsaityti, nors ir sakiau, kad imu mėsą invalidui. Įsiutęs rėžiau „iššaudyti tokius būtų maža“. Vienoje sanatorijoje nuskendo vaikas. Buvo sušauktas susirinkimas. (...) Susirinkime buvo šnekama apie pižamas, vitaminus, tik ne apie tai, kad nuskendo žmogus. (...) Yra šeimų, labai skurdžiai gyvenančių, yra senukų, gaunančių senatvės pensijas viso 10 rub. [rublių], iš kurių turi pragyventi mėnesį laiko. (...) Kada buvo madinga patarlė, kad bet koks

Vilniaus miesto Spalio rajono darbo žmonių deputatų tarybos Vykdomojo komiteto Vidaus reikalų skyriuje 1972 m. gegužės 19 d. daryta suimtojo Vytauto Kaladės nuotrauka.

*Lietuvos ypatingasis archyvas,
f. K-1, ap. 58, b. 47644/3, t. 1,
l. 104.*

Kauno miesto Vidaus reikalų valdybos Vytautui Kaladei iškeltos administracinės bylos viršelis. 1972 m. balandžio 25 d. V. Kaladei buvo skirtas 15 parų administracinis areštas už triukšmavimą Kauno sporto halėje 1972 m. balandžio 24 d. vykusiame estradinės muzikos atlikėjų iš Jugoslavijos koncerte. Šiuolaikiuose koncertuose įprasti žiūrovų šūksniai „Bravo!“, „Pakartot!“ ir kt. tuo metu buvo traktuojami kaip chuliganizmas.

Lietuvos ypatingasis archyvas,
f. K-1, ap. 58, b. 47644/3, t. 1,
l. 141.

V. B. Nr. _____ 19__ m. Vyk. rašto Nr. _____ 19__ m.
V. B. Nr. _____ 19__ m.

Kauno m. Levius r. LIAUDIES TEISMAS
(miestas, rajonas)

Administracinė
VYKDOMOJI

BYLA

Išieškotojas *Silvadi Vytautas Vefaus*

Skolninkas _____

dėl *1968 VII 26 d*

Lietuvos TSR Prokuratoriaus Pripažintą Art. C 60
Gautas PolyeHO.
1971 VII 3 d
Vykdomasis gautas 1972 m. *IV* mėn. *25* d.

Vykdomoji byla baigta 1972 m. *IV* mėn. *25* d.
(per *12* dienu)

V. B. Nr. _____ 19__ m. Archyvo kng. III d. eil. Nr. _____ 19__ m.
V. B. Nr. _____ 19__ m.

darbas puošia žmogų. Padirbęs supratau, ant kiek naivu tikėti ja.“

Laišką, kuriame buvo pliekiamas bloga lengvosios pramonės produkcijos gamyba, masiškai paplitusi spekuliacija, aštriai kritikuojami milicijos pareigūnų smurtas bei akla visuomenės netolerancija ilgaplaukių jaunuolių atžvilgiu, autorius baigė pareiškimu: „Per gyvenimą eisiu nieko nesakančiu

žvilgsniu, ilgais plaukais, basas. Replikoms neatsakysiu, nes per daug niekinu paviršutinišką nuomonę, kad auščiau burną.“

1972 m. balandžio 24 d. Kauno sporto halėje per popmuzikos atlikėjų iš tuometės Jugoslavijos koncertą V. Kaladė buvo sulaikytas ir nubaustas penkiolikos parų administraciniu areštu už tai, kad „triukšmavo, trukdydamas kitiems žiūrovams klausytis koncerto“. Atliekant bausmę, jauną vyriškį sukūrė milicijos darbuotojų savivalė, nežmoniškas elgesys su suimtaisiais, girtavimas tarvybos metu. Teismo posėdžio metu jis kalbėjo: „Būdamas laikino sulaikymo kameroje, sužinojau, kaip ten elgiasi su kaliniais. Prižiūrėtojai ir karininkai būna dažnai neblaiūs, žmonės miegojo ant grindų.“

Tardomas V. Kaladė ne kartą akcentavo, kad galvojo, jog R. Kalanta susidegino, kadangi taip pat patyrė milicijos darbuotojų savivalę bei smurtą.

„ŠALIN MILICIJOS TERORĄ IR BANANUSI!“

1972 m. gegužės mėnesį Kauno valstybinis dramos teatras gastroliavo Vilniuje. Teatro scenos mašinistas V. Kaladė gegužės 17-osios vakare, naudodamasis laisva diena, parvažiavo į Kauną. Per tardymus jis tvirtino, kad turėjo vykti į kliniką pasitikrinti regėjimo, tačiau negalima atmesti versijos, kad parvažiavo būtent į R. Kalantos laidotuves.

1972 m. gegužės 18 d. apie 15 val. prie namo Kaune, Panerių gatvėje, kuriame gyveno R. Kalanta, skirtingų liudininkų teigimu, susirinko nuo kelių iki keliolikos tūkstančių žmonių. Kai susirinkusiuosius pasiekė žinia, jog laidotuvės įvyko keliomis valandomis anksčiau, kilo pasipiktinimas. Antanas Kačinskas reikalavo, kad artimieji parodytų ir duotų susirinkusiems velionio nuotrauką. Artimiesiems nepatenkinus reikalavimo, jis ir V. Kaladė ėmė skanduoti: „Lietuviai, nejaugi mes neparodysim gestapininkams [t. y. milicijos darbuotojams], kad mes tikri lietuviai!“, „Tegyvuoją Romas!“, „Šalin šitą santvarką!“, „Laisvę Lietuvai!“ ir kt. Vieningu liudytojų tvirtinimu, V. Kaladė, užlipęs ant sunkvežimio laiptelio, keletą kartų garsiai sušuko: „Visi į miesto sodą!“ Žmonių kolona pajudėjo iš Vilijampolės miesto centro link, pakeliui vis gausėdama. Pats V. Kaladė ėjo kolonos priekyje ir skandavo: „Lietuvos jaunime, pasukui mus!“, „Romas liks visų širdyse!“, „Tegyvuoją Lietuvos jaunimas!“ ir kt., kuriems kiti eitynių dalyviai pritarė vieningai šaukdami: „Valio!“ Praeinant pro Katedrą, R. Kalantos atminimas buvo pagerbtas tylos minute. Trumpai pastovėję prie Kauno darbo žmonių deputatų tarybos vykdomojo komiteto pastato, žmonės rinkosi Miesto sode, kur Rimantas Baužys perskaitė atsišaukimą, raginusį išsiaiškinti jaunuolio savižudybės priežastis. V. Kaladė taip pat kreipėsi į susirinkusiuosius ir siūlė rinkti pinigus paminklo statybai, kasdien rinktis pagerbti R. Kalantos atminimo, o

Lietuvos TSR
KULTūros MINISTERIJA
KAUNO
VALSTYBINIS DRAMOS TEATRAS
Kaunas, Latsvės al. 71. Tel. 2-41-98, 2-64-08, 2-40-17

МИНИСТЕРСТВО КУЛЬТУРЫ
Литовской ССР
КАУНАСКИЙ
ГОС. ДРАМАТИЧЕСКИЙ ТЕАТР
Каунас, Ляйтвэс ал. № 71. Телэф. 2-41-98, 2-64-08, 2-40-17

1972 m. liepos mėn. 12 d. _____ 197 r.

Nr. 859 № _____

Drg. Kaladė Vytautas, Alfonso s.,
gim. 1947 m. lietuvius, nepartinis,
dirba Kauno Valst. Dramos teatre
scenos mašinisto pareigose.

CHARAKTERISTIKA

Drg. Kaladė Vytautas, s. Alfonso dirba Kauno Valst. Dramos teatre nuo 1965 m. rugpjūčio mėn. 11 d. Jam pavestą darbą atlikdavo patenkinamai. 1966 m. balandžio mėn. 8 d. už tiesioginių pareigų nevykdymą, išvykos metu, drg. Kaladėi V. buvo pareikštas papeikimas. Drg. Kaladė yra silpnos sveikatos, III-čios grupės invalidas. Dažnai gydomi. Gydomosi metu Kulautuvos sanatorijoje, paskutinį kartą, už rezimo pažeidimą iš sanatorijos buvo pašalintas.

Yra neramūs, išaukiančio, charakterio. Dažnai konfliktuoja su tiesioginiais savo vadovais ir teatro administracija. Visą laiką ieško "teisybės". Teatras pakankia toki elgesi, kad drg. Kaladė tikrai yra silpnos sveikatos ir pakrikusių nervų.

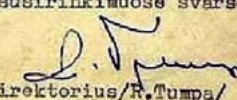
Dalyvauja visuose teatre susirinkimuose ir minėjimuose. Ir kaip taisyklė, visada išstoja su nepagrįstais reikalavimais. Drg. Kaladė išstojimai, visada sukelia juoką teatro darbuotojų tarpe. Keletą kartų buvo išpėtas dėl savo išaukiančios aprangos ir ilgų plaukų, bet į tai jis pareikšdavo, kad "vaikštau kaip noriu".

S. m. balandžio mėn. 24 d. baustas 15 parų arešto Kauno V.R.M. Vietos skyriaus už triukšmo kėlimą Sporto halėje koncerto metu.

Visumoje drg. Kaladė gerai atlikdavo savo darbą, buvo išrinktas grupės proforgu, bet darbas apsiribodavo tik nario mokesčio surinkimu.

Pagal LTSR Kultūros ministerijos instrukciją kiekvienas teatro meno-techninio personalo darbuotojas, jeigu jis nepriekaištingai dirba, kiekvieną mėnesį gali gauti premiją. Drg. Kaladė pastoviai gaudavo premijas.

Jokių apdovanojimų laike darbo teatre drg. Kaladė negavo. Drg. Kaladės algės, išskyrus atskirus pokalbius su administracijos darbuotojais, kolektyvo susirinkimuose svarstomas nebuvo.

Teatro direktorius/R. Tumpa/

vėliau visus pakvietė eiti prie Vidaus reikalų valdybos ir reikalauti, kad būtų paleisti už R. Kalantos namų ir susideginimo vietos lankymą suimti žmonės. Tarp susirinkusiųjų sklido gandai, kad gegužės 14–18 d. milicija suimnė visus, kurie lankėsi prie namo Panerių

Kauno valstybinio
dramos teatro
1972 m. liepos 12 d.
išduota Vytauto
Kaladės
charakteristika.

Lietuvos ypatingasis archyvas,
f. K-1, ap. 58, b. 47644/3, t. 1,
l. 111.

Kauno miesto sode pagerbti Romo Kalantos atminimo 1972 m. gegužės 18 d. susirinkę žmonės: Nr. 3 pažymėtas Rimantas Baužys skaito atsišaukimą, Vytautas Kaladė stovi tarp Nr. 2 ir Nr. 35 pažymėtų asmenų.

Lietuvos ypatingasis archyvas, f. K-1, ap. 58, b. 476 44/3, t. 1, l. 91.

gatvėje ar atėjo su gėlėmis į Kauno miesto sodą. V. Kaladės vedama kolona pajudėjo Laisvės alėja skanduodama: „Išlaisvinsime suimtuosius!“, „Tegyvuoja ilgi plaukai!“, „Tegyvuoja Romas!“, „Tegyvuoja laisvas jaunimas!“, „Šalin milicijos terorą ir bananus!“, „Laisvę Lietuvai!“.

Ties Kauno soboru (dabar – Šv. arkangelo Mykolo (Įgulos) bažnyčia, tuo metu – Kauno vitražo ir skulptūros galerija) pasilipęs ant laiptų V. Kaladė paskelbė: „Nevalgysime, negersime, lauksime, kol paleis suimtuosius!“ Virginija Urbonavičiūtė pranešė, kad mokytojai moksleiviams griežtai draudė dalyvauti R. Kalantos laidotuvėse grasindami, kad už

dalyvavimą bus mažinamas elgesio pažymys, o abiturientams nebus leidžiama laikyti baigiamųjų egzaminų.

Milicijos darbuotojams išsklaidžius minią, V. Kaladė nuėjo į geležinkelio stotį ir traukiniu išvyko į Vilnių. Protesto veiksmai centrinėje Kauno miesto sode ir centrinėje gatvėse tęsėsi iki 23 val. Įvyko keli susidūrimai su milicijos pareigūnais, padegtas milicijos motociklas.

Naktį iš gegužės 18-osios į 19-ąją įvairiose Kauno vietose milicijos ir saugumo darbuotojai aptiko lapelius su šūkais „Tegyvuoja nepriklausoma Lietuva!“, „Tegyvuoja gegužės 18-oji!“, „Šalin raudonuosius vabalus!“ Gegužės 19-osios rytą buvo skubiai sušauktas Kauno partinio aktyvo susirinkimas, kuriame milicijos ir saugumo organams buvo nurodyta išvaikyti demonstracijas. Per televiziją ir radiją į kauniečius kreipėsi Kauno miesto vykdomojo komiteto pirmininkas Vladislovas Mikučiauskas, ragindamas laikytis rimties. Sutelktos didelės milicijos ir draugovininkų pajėgos, pasirodė automatais ginkluoti vidaus kariuomenės kareiviai. Galiams neramumams malšinti pasiūsta 790 milicijos darbuotojų ir vidaus kariuomenės kareivių bei 600 draugovininkų.

Nepaisant radikalių priemonių, 1972 m. gegužės 19 d. apie 15 val. Kauno miesto sode vėl ėmė rinktis žmonės, prasidėjo susidūrimai su milicijos darbuotojais ir draugovininkais, kurie elgėsi gerokai aršiau negu išvakarėse, mušė visus pasitaikiusius po ranka, ne-

kreipdami dėmesio, ar tai moterys, ar vaikai. Kauno miesto vidaus reikalų valdybos 1972 m. gegužės 22 d. pažymoje yra duomenų apie tai, kad jaunuoliai mėtė į malšintojus akmenis ir „kitus daiktus“, per susirėmimus sužeisti 5 milicijos darbuotojai, du iš jų – sunkiai. Nėra išlikusių duomenų apie tai, kiek buvo sumušta ar sužeista demonstrantų, kadangi nukentėjusieji bijojo kreiptis į ligonines ar poliklinikas. Pažymoje minimi 25 per malšinimą lengvai sužeisti žmonės, tačiau nėra aišku, ar tai milicijos darbuotojai, ar draugovinė, ar demonstracijų dalyviai.

Apie 17 val. demonstracijos buvo numalšintos.

„AŠ MATAU TIK VIENA AKIMI, JOS MATOMUMAS APIE 0,5, TODĖL BLOGAI PASTEBĖJAU ASMENIS, SU KURIAIS KARTU BUVAU KELIAS VALANDAS“

Oficialiais duomenimis, už dalyvavimą 1972 m. gegužės 18–19 d. Kauno įvykiuose buvo sulaikyti 402 asmenys, iš jų – 351 vyras, 51 moteris. Tarp sulaikytų asmenų buvo 192 darbininkai, 99 bendrojo lavinimo, specialiųjų vidurinių, vakarinių bei profesinių technikos mokyklų moksleiviai, 44 aukštųjų mokyklų studentai. Taip pat buvo sulaikyta niekur nedirbusių žmonių, tarnautojų ir netgi kolū-

kiečių. 10 asmenų patraukta baudžiamojon atsakomybėn.

1972 m. balandžio 25–gegužės 9 d. per administracinį areštą prievarta nukirpti plaukai tapo V. Kaladės „ypatingu išoriniu požymiu“. Išsiskiriančia išvaizda jis buvo užfiksuotas susibūrimo Kauno miesto sode bei eitynių Laisvės alėja nuotraukose. Daugelis liudininkų tvirtino, kad ir prie R. Kalantos namų, ir Miesto sode, ir Laisvės alėjoje susirinkusiems jaunuoliams vadovavo „aukštas, apie 24 metų amžiaus vyriškis, šviesiais, trumpai kirptais plaukais“. Kolegą atpažino pro langą eitynes stebėję Kauno dramos teatro darbuotojai.

V. Kaladė buvo sulaikytas 1972 m. gegužės 19 d. Vilniuje. Per tardymus jis neneigė aktyviai dalyvavęs Kauno įvykiuose, atvirai pasakojo apie įvykių eigą, citavo eitynėse skanduotus šūkius. Į klausimą apie kitus dalyvius jis atsakė:

„Kaip jau parodžiau, mano pažįstamų ten nebuvo. Iš aktyvesnių dalyvių prisimenu jau mano paminėtą neblaivų su ilgais plaukais, apie 20 metų vyrą. Kitų, net aktyvesnių dalyvių, aš atpažinti tikriausiai negalėčiau. Aš matau tik viena akimi, jos matomumas apie 0,5, todėl blogai pastebėjau asmenis, su kuriais kartu buvau kelias valandas.“*

Per baudžiamosios bylos tyrimą bei teismą jis vienintelis nepripažino savo kaltės, neišdavė kartu buvusių pažįstamų, nepasidavė

* LYA, f. K-1, ap. 58, b. 47644/3, t. 1, l. 168.

Eitynės Laisvės alėja.
1972 m. gegužės 18 d.
Nr. 1 pažymėtas
Vytautas Kaladė.

*Lietuvos ypatingasis archyvas,
f. K-1, ap. 58, b. 476 44/3, t. 1,
l. 90.*

spaudžiamas tardytojų, reikalavusių prisipažinti, kad manifestacijose buvo neblaivus, ir žadėjusių už tokį „prisipažinimą“ gerokai sušvelninti bausmę.

PASKUTINIS ŽODIS

1972 m. rugsėjo 25–spalio 2 d. vyko Lietuvos SSR Aukščiausiojo Teismo Teisminės baudžiamųjų bylų kolegijos teisiamasis posėdis. Aktyviausi R. Kalantos atminimo pagerbimo

Kauno miesto sode ir eitynių Laisvės alėja dalyviai V. Kaladė, A. Kačinskas, R. Baužys ir V. Urbonavičiūtė buvo kaltinami „šiurkščiu viešosios tvarkos pažeidimu“. Dar keturi asmenys patraukti baudžiamojon atsakomybėn už gegužės 18–19 d. įvykdytus chuliganiškus veiksmus – išvartytus suolus ir šiukšlių dėžes, išdaužtus langus.

Žinodamas, kad gali rimtai apsunkinti savo padėtį, V. Kaladė vienintelis iš teisiamų Kauno įvykių dalyvių nepripažino savo kaltės. Paskutiniame žodyje jis išdėstė tvirtas pažiūras ir

Eitynės Laisvės alėja. 1972 m. gegužės 18 d. Iš kairės: Vytautas Kaladė, Rimantas Baužys, Virginija Urbonavičiūtė.

Lietuvos ypatingasis archyvas, f. K-1 ap. 58, b. 476 44/3, t. 1, l. 65.

aiškia pozicija, dėl susidariusios situacijos kaltino milicijos pareigūnus, kurie, jo nuomone, brutaliais ir niekuo nepateisinamais veiksmais išprovokavo susirinkusius žmones:

„Man labai norisi, didžiai gerbiamas teisme, paklausti, ar tokia forma reiškiamą žmonių pagarba velioniui pažeidė viešąją tvarką? Juk tada dar niekas netrukdė eismui, beje, mašinos ir nevažinėja per miesto sodą. Tad kodėl, nekreipiant dėmesio į žmonių jausmus, gėlės, kurias dėjo ant susideginimo vietos tyrų jausmų skatinami, buvo mindomos, metamos į šiukšlių dėžes? Kodėl, aš klausiu,

buvo imtasi priemonių, tikslu neprileisti žmonių prie susideginimo vietos? (...) Gegužės mėnesį kauniečiai įrodė, kad mirties vieta jiems yra šventas dalykas, ir davė suprasti, kad niekam neleis ją išniekinti. Aš kategoriškai nesutinku su kaltinamosios išvados redakcija, esą aš dalyvavęs Kauno įvykiuose tik todėl, kad buvau baustas 15 parų. Gegužės 18 dieną aš pats asmeniškai mačiau sulaikant vaikiną už gėlių dėjumą ant susideginimo vietos. Man buvo žinoma, kad milicijos darbuotojai kitomis dienomis net leidę sau mindžioti ir mėtyti gėles į šiukšlių dėžes. Be to, iš anksčiau man buvo žinoma, kad minėtiems pareigūnams nesvetimas grubumas. Man buvo ne kartą pareikšta, kad aš šmeižęs milicijos darbuotojus, bet, kaip sako patarlė, kas daroma už sienų, tas bus žinoma... (...) Prašau teismą atsižvelgti į tai, kad ne dėl žemų paskatų buvau aktyvus dalyvis Kauno įvykiuose.“*

LSSR Aukščiausiojo Teismo Teisminė baudžiamųjų bylų kolegija 1972 m. spalio 3 d. paskelbė nuosprendį, kuriuo pagal Lietuvos SSR baudžiamojo kodekso 199³ str. (grupinių veiksmų, kuriais pažeidžiama viešoji tvarka, organizavimas arba aktyvus dalyvavimas juose) V. Kaladę nuteisė trejų metų laisvės atėmimu, bausmę atliekant sustiprinto režimo pataisos darbų kolonijoje. A. Kačinskas nuteistas trejų metų laisvės atėmimu, atsižvelgiant į ankstesnę teistumą, jam buvo skirta

* LYA, f. K-1, ap. 58, b. 47644/3, t. t. 5, l. 296-300.

atlikti bausmę griežtojo režimo pataisos darbų kolonijoje. R. Baužys nuteistas vienerių metų ir šešių mėnesių laisvės atėmimu, bausmę atliekant bendrojo režimo pataisos darbų kolonijoje. V. Urbonavičiūtė nuteista lygtinai, neskiriant laisvės atėmimo.

BEVARDIS KAUNO PAVASARIS

Kauno įvykių temą tyręs žurnalistas Alvydas Dargis tvirtino, kad V. Kaladė, atlikdamas bausmę Tiumenės srities sustiprinto režimo pataisos darbų kolonijoje, buvo gerbiamas ir kalinių, ir kolonijos administracijos, pagarbiai laikomas politiniu kaliniu, kadangi žinios apie R. Kalantos susideginimą ir „lietuvių sukilimą Kaune“ buvo pasiekusios Rusijos gilumą. Grįžęs iš įkalinimo įstaigos, jis negalėjo susirasti darbo ir gyveno skurde. Nuolat blogėjo sveikata. Viename iš straipsnių A. Dargis aprašė beviltiškas darbo paieškas:

„Teatras yra labai svarbi ideologinė įstaiga!“ – reikšmingai pasakė Kauno dramos teatro direktorius V. Tumpa, kai sugrįžęs iš lagerio, ten atbuvęs lygiai 3 metus, Vytautas Kaladė norėjo vėl įsidarbinti scenos darbininku. Kuo tik jis nesisiūlė: morgė sanitaru, kapinėse duobkasiu, viešojo tualetu prižiūrėtoju, bet visur, išgirdę jo pavardę, atsisakydavo paslaugų. Buvo užsukęs net į Arkikatedrą baziliką, kad priimtų pašluoti šventorių, bet zakristijonas bailiai sumosavo rankomis ir, įkišęs kišenėn smulkų banknotą, mandagiai išstūmė pro duris.“

LSSR Aukščiausiasis Teismas 1989 m. rugsėjo 1 d. nutarė, kad pagerbti R. Kalantos atminimo susirinkę žmonės, išskyrus asmenis, daužiusius langus, varčiusius suolus bei šiukšlių dėžes, „pasinaudojo tuo metu veikusios Lietuvos SSR konstitucijos numatytomis piliečių teisėmis į susirinkimus, mitingus“, baudžiamoji byla nutraukta „nesant jų veikloje nusikaltimo sudėties“.

„Nors man bloga darosi vien pamačius jūsų „teisingumo“ įstaigą, – 1989 m. rugsėjo 14 d. pareiškime LSSR Aukščiausiajam Teismui rašė V. Kaladė, – kreipiuosi dėl reabilitacijos pažymos.“ 1995 m. vasario 12 d. jis mirė Kauno slaugos ligoninėje neatsigavęs po galvos smegenų operacijos.

2004 m. V. Kaladei suteiktas teisinis Laisvės kovų dalyvio statusas, 2006 m. sausio 10 d. Lietuvos Respublikos prezidento dekretu jis apdovanotas Vyčio kryžiaus ordino Riterio kryžiumi.

1972 m. gegužės 18–19 d. vykusios manifestacijos nuolat prisimenamos, joms suteikta didelė istorinė reikšmė. Kauno pavasaris vadinamas „galingu lietuvių protestu prieš sovietų okupaciją“, „svarbiu nepasidavusios Lietuvos istorijos puslapiu“ ir t. t., tačiau vis dažniau jis pateikiamas kaip bevardis jaunimo protestas, užmirštant pagrindinius įvykių dalyvius su kukliu tuomečio Kauno valstybinio dramos teatro scenos mašinistu V. Kalade priešakyje.